YÊU CẦU BỒI DƯỠNG VĂN HOÁ NỘI SINH CHO HỌC VIÊN ĐÀO TẠO SĨ QUAN CẤP PHÂN ĐỘI Ở CÁC NHÀ TRƯỜNG QUÂN ĐỘI HIÊN NAY

Nguyễn Việt Thắng, Lưu Trường Vũ
Khoa Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam, Trường Sĩ quan Chính trị

***Tóm tắt**: Bồi dưỡng văn hóa nội sinh cho học viên đào tạo sĩ quan cấp phân đội không chỉ là trang bị kiến thức hay tổ chức các hoạt động văn hóa. Điều quan trọng hơn là giúp những giá trị tốt đẹp được tiếp nhận, thẩm thấu và chuyển hóa thành niềm tin, bản lĩnh, thói quen ứng xử và năng lực tự điều chỉnh của mỗi học viên. Để tạo nên "sức mạnh bên trong" ấy, quá trình bồi dưỡng ở các nhà trường quân đội phải được tiến hành đúng định hướng, kết hợp hài hòa giữa xây dựng và đấu tranh, phát huy vai trò tự bồi dưỡng của người học, đồng thời hướng thống nhất vào hoàn thiện nhân cách người sĩ quan tương lai.*

***Từ khóa:** Học viên, văn hóa nội sinh, cấp phân đội*

REQUIREMENTS FOR FOSTERING ENDOGENOUS CULTURE AMONG CADETS TRAINING TO BECOME JUNIOR OFFICERS AT MILITARY SCHOOLS TODAY

***Abstract:** Fostering endogenous culture among cadets training to become junior officers is not merely about imparting knowledge or organizing cultural activities. More importantly, it enables positive values to be received, internalized, and transformed into each cadet's beliefs, steadfastness, patterns of conduct, and capacity for self-regulation. To cultivate such "inner strength," military schools must ensure that the process is properly oriented; harmoniously combine constructive cultivation with the struggle against negative influences; promote cadets' self-directed development; and consistently contribute to developing the character of future military officers.*

***Keywords:** Cadets, endogenous culture, junior officers.*

Nhận bài: 11/06/2026 Phản biện: 11/07/2026 Duyệt đăng: 14/07/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong môi trường quân sự, văn hóa không chỉ hiện diện ở cảnh quan, thiết chế, lễ tiết, tác phong hay những hoạt động văn hóa, văn nghệ. Chiều sâu của văn hóa nằm ở hệ giá trị đã trở thành một phần bên trong con người, giúp họ biết lựa chọn điều đúng, điều chỉnh hành vi và tự chịu trách nhiệm ngay cả khi không có sự nhắc nhở, kiểm tra trực tiếp. Với học viên đào tạo sĩ quan cấp phân đội, đó là lòng trung thành, bản lĩnh chính trị, đạo đức, lối sống, ý thức tổ chức kỷ luật, tinh thần đoàn kết, trách nhiệm, văn hóa giao tiếp và phương pháp làm việc khoa học. Khi được thẩm thấu bền vững, những giá trị ấy trở thành "la bàn" định hướng nhận thức, "bộ lọc" trước các luồng thông tin và nguồn động lực thúc đẩy mỗi học viên tự học tập, tự tu dưỡng, tự rèn luyện.

Yêu cầu này càng trở nên quan trọng bởi sĩ quan cấp phân đội là lực lượng trực tiếp lãnh đạo, chỉ huy, quản lý, giáo dục và rèn luyện bộ đội ở đơn vị cơ sở. Mệnh lệnh của người sĩ quan tạo nên sự thống nhất trong hành động, nhưng nhân cách và văn hóa của họ mới tạo nên sức thuyết phục lâu dài. Một cán bộ có kiến thức nhưng thiếu bản lĩnh, có năng lực chuyên môn nhưng ứng xử thiếu chuẩn mực, nói đúng nhưng làm chưa gương mẫu sẽ khó quy tụ tập thể và khó xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh. Vì thế, đào tạo sĩ quan cấp phân đội không thể chỉ dừng ở việc truyền thụ tri thức, rèn kỹ năng chỉ huy hoặc yêu cầu chấp hành chế độ, nền nếp. Nhà trường phải góp phần hình thành ở học viên một nền tảng giá trị đủ vững để họ tự định hướng, tự điều chỉnh và tiếp tục hoàn thiện sau khi ra trường.

Từ cách tiếp cận đó, bồi dưỡng văn hóa nội sinh cần được hiểu là quá trình có mục đích, có tổ chức, trong đó các chủ thể giáo dục định hướng và tạo môi trường để học viên tiếp nhận, lựa chọn, trải nghiệm, kiểm nghiệm, rồi chuyển hóa các giá trị văn hóa của dân tộc, của Đảng, Quân đội và nhà trường thành sức mạnh tinh thần của chính mình. Thành công của quá trình này không được đo đơn thuần bằng số buổi học, số cuộc thi hay số hoạt động phong trào, mà bằng sự thay đổi thực chất trong nhận thức, động cơ, thái độ, trách nhiệm và hành vi. Muốn vậy, các nhà trường quân đội cần quán triệt và thực hiện đồng bộ bốn yêu cầu cơ bản.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Quán triệt đúng định hướng, vận dụng sát mục tiêu đào tạo

Yêu cầu trước hết là quán triệt sâu sắc, vận dụng sáng tạo quan điểm của Đảng, Quân ủy

Trung ương và Bộ Quốc phòng về xây dựng văn hóa, con người và đội ngũ cán bộ quân đội. Đây không chỉ là căn cứ chính trị mà còn là cơ sở để xác định đúng mục tiêu, nội dung, phương thức bồi dưỡng. Văn kiện Đại hội XIV của Đảng tiếp tục khẳng định văn hóa và con người là nền tảng tinh thần, sức mạnh nội sinh, nguồn lực và động lực phát triển đất nước. Nghị quyết số 80-NQ/TW ngày 7/1/2026 của Bộ Chính trị về phát triển văn hóa Việt Nam nhấn mạnh văn hóa là nguồn lực nội sinh quan trọng hun đúc trí tuệ, tâm hồn, khí phách và bản lĩnh con người Việt Nam. Đối với quân đội, tinh thần ấy phải được cụ thể hóa thành yêu cầu xây dựng người quân nhân cách mạng, trước hết là đội ngũ cán bộ có phẩm chất, năng lực và uy tín, đáp ứng nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới.

Nghị quyết số 847-NQ/QUTW ngày 28/12/2021 của Quân ủy Trung ương về phát huy phẩm chất "Bộ đội Cụ Hồ", kiên quyết chống chủ nghĩa cá nhân trong tình hình mới đã xác định những chuẩn mực có ý nghĩa trực tiếp đối với quá trình hình thành nhân cách học viên. Bồi dưỡng văn hóa nội sinh vì thế phải làm cho lòng trung thành, ý chí vượt khó, đạo đức trong sáng, lối sống mẫu mực, tinh thần đoàn kết, ý thức tổ chức kỷ luật và trách nhiệm với Nhân dân không chỉ tồn tại dưới dạng điều được học, mà trở thành điều học viên tin tưởng và tự giác thực hành. Quán triệt nghị quyết chỉ đạt chiều sâu khi mỗi chuẩn mực được chuyển thành câu hỏi gần gũi với người học: giá trị ấy biểu hiện thế nào trong giờ học, trên thao trường, trong quan hệ đồng chí, khi thực hiện nhiệm vụ hoặc khi tham gia không gian mạng?

Vận dụng sáng tạo không có nghĩa là làm khác đi những nguyên tắc chung, mà là đưa những nguyên tắc ấy vào đúng đối tượng, đúng môi trường và đúng yêu cầu nghề nghiệp. Các nhà trường quân đội có chức năng, chuyên ngành và chuẩn đầu ra khác nhau. Học viên chỉ huy cần được chú trọng rèn bản lĩnh quyết đoán, trách nhiệm, ý chí vượt khó và tác phong sâu sát; học viên chính trị cần phát triển năng lực nêu gương, định hướng tư tưởng, đối thoại và thuyết phục; học viên hậu cần, kỹ thuật, quân y phải đề cao tư duy khoa học, tính chính xác, trung thực, đạo đức nghề nghiệp và tinh thần phục vụ. Hệ giá trị chung của người sĩ quan phải được cụ thể hóa trong từng loại hình đào tạo để học viên thấy rõ điều mình cần hướng tới và cách thể hiện điều đó trong thực hành chức trách.

Sự quán triệt cũng phải đi xuyên suốt chương trình đào tạo, hoạt động quản lý, rèn luyện và xây dựng môi trường văn hóa, thay vì chỉ dừng ở một chuyên đề hay một đợt sinh hoạt. Mỗi môn học đều có khả năng góp phần định hướng giá trị; mỗi tình huống huấn luyện đều có thể rèn trách nhiệm, kỷ luật và khả năng hợp tác; mỗi hoạt động tập thể đều là cơ hội để học viên trải nghiệm, tự soi và điều chỉnh. Khi mục tiêu bồi dưỡng văn hóa nội sinh được cụ thể hóa trong nghị quyết lãnh đạo, chuẩn đầu ra, kế hoạch giáo dục và tiêu chí đánh giá, các lực lượng mới có thể cùng tác động theo một hướng, tránh tình trạng nội dung thì đúng nhưng tổ chức thực hiện dàn trải, thiếu liên kết.

2.2. Kết hợp "xây" và "chống", nối truyền thống với hiện đại

Yêu cầu thứ hai là giải quyết tốt mối quan hệ giữa "xây" và "chống", giữa truyền thống và hiện đại. Đây là hai cặp quan hệ không thể tách rời trong quá trình hình thành văn hóa nội sinh. "Xây" là bồi đắp lý tưởng, niềm tin, đạo đức, lối sống, kỷ luật, tinh thần đoàn kết và trách nhiệm; "chống" là chủ động nhận diện, ngăn ngừa, khắc phục những biểu hiện suy thoái, chủ nghĩa cá nhân, lối sống thực dụng, sự thờ ơ, ngại khó, ngại rèn luyện và hành vi thiếu chuẩn mực. Nếu chỉ chú trọng "xây" mà xem nhẹ "chống", những giá trị tích cực có thể bị xói mòn trước tác động phức tạp. Nếu chỉ nhấn mạnh "chống", quá trình giáo dục dễ thiên về cấm đoán, xử lý, khiến học viên chấp hành thụ động mà chưa hình thành được năng lực tự bảo vệ.

Trong mối quan hệ ấy, "xây" phải giữ vai trò cơ bản, chiến lược và lâu dài. Một học viên có lý tưởng rõ ràng, lòng tự trọng, ý thức trách nhiệm và nhu cầu tự hoàn thiện sẽ có sức đề kháng tốt hơn trước những giá trị lệch chuẩn. Ngược lại, "chống" đúng sẽ bảo vệ và củng cố cái tích cực. Điều cần chống không chỉ là hành vi vi phạm đã bộc lộ mà còn là những biểu hiện âm thầm làm suy giảm động lực bên trong: học tập đối phó, chạy theo thành tích, ngại nhận khuyết điểm, né tránh trách nhiệm, ứng xử tùy tiện trên mạng xã hội hoặc coi kỷ luật chỉ là sức ép bên ngoài. Vì vậy, đấu tranh phải kết hợp giáo dục, thuyết phục, tự phê bình và phê bình với quản lý, kiểm tra; giúp học viên biết tự nhận diện nguyên nhân, tự chịu trách nhiệm và tự sửa chữa.

Giữa truyền thống và hiện đại cũng cần một cách ứng xử biện chứng. Truyền thống yêu nước, chủ nghĩa anh hùng cách mạng, lòng trung thành, tinh thần đoàn kết, ý thức cộng đồng, tính tổ chức, tính kỷ luật và phẩm chất "Bộ đội Cụ Hồ" là nền

móng hình thành bản sắc người sĩ quan Quân đội nhân dân Việt Nam. Nhưng truyền thống không phải hiện vật được đặt trong "tủ kính" để ngắm nhìn hay những câu chuyện chỉ được nhắc lại vào dịp kỷ niệm. Truyền thống chỉ sống khi được học viên hiểu bằng lý trí, cảm nhận bằng tình cảm và tiếp nối bằng hành động hôm nay: học tập nghiêm túc, huấn luyện bền bỉ, tôn trọng đồng đội, dám nhận việc khó, giữ gìn danh dự và đặt lợi ích tập thể lên trên lợi ích cá nhân.

Tiếp nhận giá trị hiện đại cũng không đồng nghĩa với chạy theo cái mới. Học viên cần được khuyến khích phát triển tư duy khoa học, tinh thần đổi mới sáng tạo, tác phong làm việc hiện đại, văn hóa số, năng lực ngoại ngữ, ý thức học tập suốt đời và khả năng sử dụng công nghệ có trách nhiệm. Song cùng với cơ hội tiếp cận tri thức là nguy cơ từ thông tin sai trái, sản phẩm văn hóa độc hại, lối sống thực dụng, tâm lý đề cao cái tôi và việc lệ thuộc vào công nghệ. Trước nội dung do trí tuệ nhân tạo tạo ra hoặc thông tin lan truyền nhanh trên mạng, người học càng phải biết kiểm chứng nguồn, nhận diện mục đích, đánh giá hệ quả và chịu trách nhiệm về lựa chọn của mình. Bản lĩnh văn hóa không phải khép cửa trước cái mới, mà là khả năng mở cửa có chọn lọc, tiếp thu tinh hoa nhưng không đánh mất phương hướng và bản sắc.

Giải quyết tốt hai cặp quan hệ trên sẽ hình thành ở học viên một nền tảng giá trị vừa có gốc rễ, vừa có khả năng thích ứng. Đó là người trẻ hiểu truyền thống nhưng không bảo thủ, chủ động đổi mới nhưng không cực đoan; có khả năng tiếp nhận cái mới nhưng biết phân biệt giá trị và phản giá trị; chấp hành kỷ luật không chỉ vì mệnh lệnh mà còn vì danh dự, trách nhiệm và sự tự trọng. Đây chính là chiều sâu của văn hóa nội sinh trong bối cảnh hội nhập quốc tế, chuyển đổi số và sự phát triển nhanh của khoa học, công nghệ.

2.3. Phát huy vai trò chủ thể tự bồi dưỡng của học viên

Yêu cầu thứ ba là phát huy tính tích cực, tự giác và năng lực tự bồi dưỡng của học viên. Các chủ thể giáo dục có thể định hướng, tổ chức, nêu gương và tạo môi trường, nhưng không ai có thể "làm thay" quá trình chuyển hóa giá trị trong mỗi người. Một chuẩn mực chỉ trở thành văn hóa nội sinh khi học viên tự nguyện tiếp nhận, kiểm nghiệm trong thực tiễn và biến thành niềm tin, thói quen, cách ứng xử của chính mình. Vì vậy, người học vừa là đối tượng được bồi dưỡng, vừa là chủ thể quyết định chiều sâu và tính bền vững của kết quả bồi dưỡng.

Tự bồi dưỡng phải được thực hiện thống nhất ở ba quá trình: tự học tập, tự tu dưỡng và tự rèn luyện. Tự học tập giúp học viên mở rộng tri thức, phát triển tư duy và nâng cao khả năng lựa chọn giá trị. Tự tu dưỡng làm cho tri thức và chuẩn mực chuyển thành niềm tin, lý tưởng, động cơ và nhu cầu tự hoàn thiện. Tự rèn luyện đưa những điều đã hiểu và đã tin vào học tập, huấn luyện, sinh hoạt, giao tiếp và thực hiện nhiệm vụ, từ đó hình thành hành vi, thói quen, phong cách. Nếu tự học không gắn với tự tu dưỡng, tri thức dễ dừng ở lời nói; nếu tự tu dưỡng không được kiểm nghiệm bằng tự rèn luyện, giá trị khó trở thành phẩm chất ổn định. Đích đến phải là sự thống nhất giữa hiểu đúng, tin vững và làm tự giác.

Phát huy vai trò chủ thể không có nghĩa là buông lỏng lãnh đạo, quản lý hoặc "khoán trắng" cho người học. Trái lại, nó đòi hỏi cán bộ, giảng viên phải chuyển từ cách truyền đạt một chiều sang tổ chức quá trình học viên tự nhận thức và tự phát triển. Cần giao nhiệm vụ có độ thử thách, tạo cơ hội xử lý tình huống, đối thoại, phản biện, trải nghiệm, tự đánh giá và nhận phản hồi. Một bầu không khí tâm lý - sư phạm dân chủ, cởi mở nhưng nghiêm túc sẽ giúp học viên dám trình bày chính kiến, nhận khuyết điểm và sửa chữa. Sự tôn trọng không làm giảm yêu cầu; ngược lại, yêu cầu cao đi cùng cách ứng xử thuyết phục sẽ giúp người học hiểu rằng mình chịu trách nhiệm trước hết về sự trưởng thành của bản thân.

Sự tự giác phải được nhìn nhận qua hành vi cụ thể, đặc biệt trong những tình huống không có sự giám sát trực tiếp. Đó là việc chủ động học tập thay vì chờ giao nhiệm vụ; tự kiểm chứng thông tin thay vì chia sẻ theo cảm tính; giữ chuẩn mực giao tiếp với đồng chí, đồng đội; trung thực trong học thuật; dám nhận trách nhiệm khi có sai sót; kiên trì sửa thói quen chưa phù hợp; biết bảo vệ bí mật quân sự và lan tỏa nội dung tích cực trên môi trường số. Khi học viên chuyển từ tâm thế "phải làm" sang "tự thấy cần làm", văn hóa mới thực sự trở thành động lực bên trong.

2.4. Lấy sự hoàn thiện nhân cách người sĩ quan làm thước đo

Yêu cầu thứ tư là bảo đảm sự thống nhất giữa phát triển các giá trị văn hóa nội sinh với hoàn thiện nhân cách người sĩ quan tương lai. Đây là yêu cầu mang tính mục đích, đồng thời là thước đo toàn bộ quá trình bồi dưỡng. Văn hóa nội sinh không phải một hợp phần đứng bên cạnh giáo dục chính trị, huấn luyện quân sự, rèn luyện kỷ luật hay phát triển năng lực nghề nghiệp. Nó thấm vào

các mặt ấy, liên kết tri thức với niềm tin, năng lực với đạo đức, kỷ luật với tự giác, quyền hạn chỉ huy với trách nhiệm nêu gương. Bồi dưỡng văn hóa nội sinh chỉ có ý nghĩa khi góp phần tạo nên người sĩ quan phát triển toàn diện, có bản lĩnh, có năng lực, biết lãnh đạo bằng mệnh lệnh nhưng cũng biết thuyết phục bằng nhân cách.

Hệ giá trị cần bồi dưỡng phải được đặt trong chỉnh thể nhân cách nghề nghiệp của người sĩ quan cấp phân đội. Bên cạnh lý tưởng cách mạng, lòng trung thành, đạo đức, lối sống, tinh thần đoàn kết, ý thức tổ chức kỷ luật và ý chí vượt khó, cần chú trọng văn hóa lãnh đạo, chỉ huy, quản lý; văn hóa giao tiếp, ứng xử; văn hóa học tập, nghiên cứu và làm việc; năng lực tiếp nhận, lựa chọn, sáng tạo và lan tỏa giá trị tích cực. Những giá trị đó phải gắn với chức trách mà học viên sẽ đảm nhiệm sau khi tốt nghiệp, bởi ở đơn vị cơ sở, mỗi quyết định, lời nói và cách ứng xử của người cán bộ đều tác động trực tiếp đến bộ đội và bầu không khí văn hóa của tập thể.

Quá trình hình thành nhân cách không diễn ra trong một môn học riêng biệt. Nó được tạo nên qua toàn bộ hoạt động giáo dục, huấn luyện, nghiên cứu khoa học, xây dựng chính quy, rèn luyện kỷ luật, sinh hoạt tập thể, công tác đoàn, phong trào thi đua và trải nghiệm thực tiễn. Mỗi hoạt động vừa là nơi chuyển tải giá trị, vừa là "phép thử" để học viên kiểm nghiệm và củng cố giá trị. Vì vậy, cần khắc phục sự tách rời giữa giáo dục nhận thức với rèn luyện hành động, giữa bài học về trách nhiệm với cách giao nhiệm vụ, giữa yêu cầu nêu gương với hành vi của cán bộ, giảng viên. Môi trường sư phạm quân sự chỉ có sức cảm hóa khi những điều được giảng dạy cũng hiện diện trong cách tổ chức và trong quan hệ hằng ngày.

Đánh giá kết quả bồi dưỡng cũng phải chuyển từ chú trọng "đầu việc" sang coi trọng "chuyển biến". Số buổi sinh hoạt, số hoạt động văn hóa hay kết quả một bài kiểm tra có thể phản ánh mức độ tham gia và hiểu biết, nhưng chưa đủ để khẳng định giá trị đã trở thành phẩm chất. Cần xem xét toàn diện sự tiến bộ về nhận thức, động cơ, thái độ, trách nhiệm, kỷ luật, văn hóa giao tiếp, tinh thần đoàn kết, năng lực thực hiện nhiệm vụ và khả năng tự học tập, tự điều chỉnh. Đánh giá phải kết hợp nhận xét của tổ chức, tập thể, cán bộ, giảng viên với tự đánh giá của học viên; kết hợp kết quả từng thời điểm với sự tiến bộ trong cả quá trình đào tạo. Khi nhân cách người sĩ quan tương lai trở thành thước đo, hoạt động bồi dưỡng mới tránh được bệnh hình thức và hướng vào chất lượng thực chất.

III. KẾT LUẬN

Bồi dưỡng văn hóa nội sinh cho học viên đào tạo sĩ quan cấp phân đội là quá trình chuyển hóa các giá trị văn hóa thành niềm tin, bản lĩnh, động cơ, hành vi và năng lực tự điều chỉnh của người học. Để quá trình đó tạo nên sức mạnh tinh thần bền vững, các nhà trường quân đội phải thực hiện thống nhất bốn yêu cầu: quán triệt đúng định hướng và vận dụng sát mục tiêu đào tạo; kết hợp chặt chẽ giữa "xây" và "chống", giữa kế thừa truyền thống với tiếp nhận giá trị hiện đại; phát huy tính tích cực, tự giác, tự bồi dưỡng của học viên; đồng thời lấy sự hoàn thiện nhân cách người sĩ quan tương lai làm mục đích và thước đo. Bốn yêu cầu có quan hệ hữu cơ, hỗ trợ và quy định lẫn nhau, cần được cụ thể hóa trong chương trình đào tạo, hoạt động giáo dục, quản lý, rèn luyện và xây dựng môi trường văn hóa sư phạm quân sự. Thực hiện đồng bộ các yêu cầu đó sẽ góp phần hình thành đội ngũ sĩ quan cấp phân đội có phẩm chất, năng lực, uy tín, biết tự định hướng và tự hoàn thiện, đáp ứng nhiệm vụ xây dựng Quân đội và bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam, Nghị quyết của Bộ Chính trị về phát triển văn hóa Việt Nam, Số 80-NQ/TW, Hà Nội, Ngày 07/01/2026.

Đảng Cộng sản Việt Nam, Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, Tập I, II, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2021.

Quân uỷ Trung ương, Nghị quyết số 847-NQ/QUTW ngày 28/12/2021 về phát huy phẩm chất "Bộ đội Cụ Hồ", kiên quyết chống chủ nghĩa cá nhân trong tình hình mới, Nxb Quân đội Nhân dân, Hà Nội, 2021.

Hồ Chí Minh, Toàn tập, tập 8, Nxb Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội, 2011.

V.I.Lênin, Toàn tập, tập 29, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2006.